



# IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

*Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal*

## №4



# 2026

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>



## IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

*Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal*

### Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, aprel.*

### Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

### Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

### Tahrir hay'ati:

**Salimov Oqil Umrzoqovich**, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi  
**Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich**, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi  
**Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich**, texnika fanlari doktori (DSc), professor  
**Rae Kvon Chung**, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati  
**Osman Mesten**, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari  
**Axmedov Durbek Kudratillayevich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Axmedov Sayfullo Normatovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Kalonov Muxiddin Baxritdinovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Siddiqova Sadoqat G'afforovna**, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)  
**Xudoyqulov Sadirdin Karimovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Maxmudov Nosir**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Yuldashev Mutallib Ibragimovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Samadov Asqarjon Nishonovich**, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor  
**Slizovskiy Dimitriy Yegorovich**, texnika fanlari doktori (DSc), professor  
**Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Axmedov Ikrom Akramovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Hakimov Nazar Hakimovich**, falsafa fanlari doktori (DSc), professor  
**Musayeva Shoirazimovna**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor  
**Ali Konak (Ali Ko'nak)**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)  
**Cham Tat Huei**, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)  
**Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.  
**Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li**, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i  
**Utayev Uktam Choriyevich**, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari  
**Ochilov Farkhod**, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i  
**Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich**, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent  
**Axmedov Javohir Jamolovich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)  
**Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li**, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi  
**Bobobekov Ergash Abdumalikovich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.  
**Djudi Smetana**, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)  
**Krissi Lyuis**, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)  
**Glazova Marina Viktorovna**, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)  
**Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent  
**Sevil Piriyeva Karaman**, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)  
**Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li**, TDIU ITI departamenti rahbari  
**Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li**, TDIU katta o'qituvchisi  
**Golisheva Yelena Vyacheslavovna**, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.  
**Abdukarimova Dinara Rustamxonovna**, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.  
**Ikramov Murod Akramovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Nazarova Ra'no Rustamovna**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor



## IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

*Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal*

### Editorial board:

**Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan  
**Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan  
**Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich**, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor  
**Rae Kwon Chung**, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate  
**Osman Mesten**, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society  
**Akhmedov Durbek Kudratillayevich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Akhmedov Sayfullo Normatovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Siddikova Sadokat Gafforovna**, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences  
**Khudoykulov Sadirdin Karimovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Makhmudov Nosir**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Yuldashev Mutallib Ibragimovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Samadov Askarjon Nishonovich**, Candidate of Economic Sciences, Professor  
**Slizovskiy Dmitriy Yegorovich**, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor  
**Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Akhmedov Ikrom Akramovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Eshtayev Alisher Abduganiyevich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Khakimov Nazar Khakimovich**, Doctor of Philosophy (DSc), Professor  
**Musayeva Shoira Azimovna**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor  
**Ali Konak**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)  
**Cham Tat Huei**, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)  
**Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor  
**Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli**, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.  
**Utayev Uktam Choriyevich**, Deputy Prosecutor of Anijan Region  
**Ochilov Farkhod**, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.  
**Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor  
**Akhmedov Javokhir Jamolovich**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences  
**Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli**, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer  
**Bobobekov Ergash Abdumalikovich**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor  
**Judi Smetana**, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)  
**Chrissy Lewis**, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)  
**Glazova Marina Victorovna**, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)  
**Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor  
**Sevil Piriyeva Karaman**, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)  
**Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli**, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE  
**Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli**, Senior lecturer at TSUI  
**Golisheva Yelena Vyacheslavovna**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor  
**Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Ikramov Murod Akramovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Nazarova Ra'no Rustamovna**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

### Ekspertlar kengashi:

**Berkinov Bazarbay**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Po'latov Baxtiyor Alimovich**, texnika fanlari doktori (DSc), professor  
**Aliyev Bekdavlat Aliyevich**, falsafa fanlari doktori (DSc), professor  
**Isakov Janabay Yakubbayevich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Xalikov Suyun Ravshanovich**, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent  
**Rustamov Ilhomiddin**, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent  
**Hakimov Ziyodulla Ahmadovich**, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent  
**Kamilova Iroda Xusniddinovna**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)  
**G'afurov Doniyor Orifovich**, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)  
**Fayziyev Oybek Raximovich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent  
**Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent  
**Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi**, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent  
**Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna**, katta o'qituvchi  
**Babayeva Zuhra Yuldashevna**, mustaqil tadqiqotchi  
**Komilova Nilufar Karshiboyevna**, Geografiya fanlari doktori, professori  
**Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent  
**Zebo Kuldasheva**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

### Board of Experts:

**Berkinov Bazarbay**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Pulatov Bakhtiyor Alimovich**, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor  
**Aliyev Bekdavlat Aliyevich**, Doctor of Philosophy (DSc), Professor  
**Isakov Janabay Yakubbayevich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Khalikov Suyun Ravshanovich**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor  
**Rustamov Ilhomiddin**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor  
**Khakimov Ziyodulla Akhmadovich**, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor  
**Kamilova Iroda Xusniddinovna**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics  
**Gafurov Doniyor Orifovich**, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy  
**Fayziyev Oybek Raximovich**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor  
**Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor  
**Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna**, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor  
**Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna**, Senior Lecturer  
**Babayeva Zuhra Yuldashevna**, Independent Researcher  
**Komilova Nilufar Karshiboyevna**, Doctor of Geographical Sciences, Professor  
**Umirzokov Jasur Artiqboy ugli**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor  
**Zebo Kuldasheva**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

**Muassis:** "Ma'rifat-print-media" MChJ

**Hamkorlarimiz:** Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

### Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.



# MUNDARIJA

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TO'LOV INFRATUZILMASINI SHAKILLANISHI VA RIVOJLANISH DINAMIKASI: TARIXIY, ILMIY HAMDA BOZOR TAHLILI .....	32
<b>A.A. Akbarov, X.R. Aliyev</b>	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI.....	42
<b>Karayev Payzillaxon Yusufxonovich</b>	
TURIZM KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY AKTIVLARINING ROLI.....	47
<b>Ruzibayeva Nargiza Xakimovna</b>	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKOLOGIK SOLIQLAR VA TO'LOVLAR TIZIMI TAHLILI .....	53
<b>Sadullayev Rasulbek Palvanbayevich, Abdolnizozov Murodbek Madiyarovich</b>	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA IJTIMOYIY HIMOYA TIZIMINI MOLIYALASHTIRISHDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISHLAR VA TIZIMGA KIRITILAYOTGAN O'ZGARISHLAR.....	59
<b>Kasimova Gulyar Axmatovna, Aripova Kamola Botir qizi</b>	
MINTAQAVIY RIVOJLANISHNI KOMPLEKS BAHOLASH VA PROGNOZLASHDA EKONOMETRIK VA SUN'IY INTELLEKT USULLARINING INTEGRATSIYASI .....	64
<b>Namazov Gafur Shokulovich</b>	
BALIQCILIK SUBYEKTLARINI RIVOJLANTIRISHDA DUNYO MAMLAKATLARINING O'RNI .....	69
<b>Beglayev Uchqun Xurramovich</b>	
KAMBAG'ALLIK FENOMENINING IJTIMOYIY-IQTISODIY VA NAZARIY-KONTSEPTUAL ASOSLARI .....	75
<b>Musulmonova Shahlo Nasriddinovna</b>	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA HISOB VA BIZNES JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI .....	81
<b>Artikova R.A.</b>	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA DIVIDEND TO'LASH QOBILİYATI KOEFFITSIYENTINING MAQBUL ORALIG'INI ANIQLASH VA UNING INVESTITSION SAMARADORLIKKA TA'SIRI.....	88
<b>Ibragimov G'anjion G'ayratovich</b>	
STRATEGIES TO RAISE AWARENESS OF NATURAL POLLUTION AMIDST RISING POPULATION DENSITY AND GDP PER CAPITA IN UZBEKISTAN .....	93
<b>Axliddin Aropitdinovich Valiyev, Askarov Farhod Rakhmatovich</b>	
РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ESG-ОРИЕНТИРОВАННОМ РАЗВИТИИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ.....	99
<b>Айматова Фарида Хуразовна</b>	
KORXONALARDA INVESTITSION FAOLIYATINI RIVOJLANISHINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI.....	107
<b>Shukurillaev Jahongir Botir o'g'li</b>	
DEHQON XO'JALIKLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA KREDITLAR MIQDORINI DIFFERENSIYALLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR .....	113
<b>Xakimov Zafar Ibragimovich</b>	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI .....	118
<b>Tadjimirzayev Anvar Abduvoxidovich, Batirova Raxima Abdujabborovna</b>	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA HUDUDIY MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	124
<b>Muhammadiyeva Nodira</b>	
SUN'IY INTELLEKT DAVRIDA HUDUDIY RIVOJLANISHNI STATISTIK HISOBLASH METODOLOGIYASINI QAYTA BAHOLASH MEZONLARI (SCOPUS VA WEB OF SCIENCE DA INDEKSLANGAN ILMIY NASHRLAR TAHLILI ASOSIDA).....	131
<b>Santjar Abdumurodovich Sattorov</b>	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDIY-IQTISODIY OMILLARI VA ISTIQBOLLARI .....	139
<b>Allamuratova Perida Maxsetbaevna</b>	



XORAZM VILOYATIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI VA AHAMIYATI .....	144
Ro'zmatova Farahongiz Bekmurotovna, Yarmetova Nargiza Shiximbayevna	
MAHALLIY VA XALQARO TURIZM BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI, TAMOIYILLARI VA MEKANIZMLARI .....	152
Alikulov Samar Abdurashidovich	
TRANSPORT XIZMATLARINING SOHALAR BO'YICHA TAQSIMOTI VA SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TASNIFI .....	159
Karimova Shaxnoza Uktamovna	
RAQAMLI TO'LOVLAR VA O'ZBEKISTONDA KORPORATIV BOSHQARUV SHAFFOFLIGI .....	165
Ruziyeva Barno Yadgarovna	
ESG-ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ПО ПРОИЗВОДСТВУ ПОЛИМЕРНОЙ УПАКОВКИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И МИРОВЫЕ ПРАКТИКИ.....	172
Ташпулатов Дильмурад Рустамович	
MAJBURIY IJRO HARAKATLARINI RAQAMLASHTIRISHNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI .....	177
Matmuratova Nasiba Azatovna	
OZIQ-OVQAT KORXONALARIDA KICHIK BIZNESNING RAQOBATBARDOSHLIGINI CHEKLOVCHI OMILLAR TAHLILI .....	181
Pulaton Abdulla	
INVESTITSION LOYIHALARNING IQTISODIYOTDA TUTGAN O'RNI VA ULARNI MOLIYALASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	185
Nazarov Aziz Avazovich	
ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ.....	190
Тажибаева Кызларгул Ажиниязовна	
IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATINI DIVERSIFIKATSIYALASHNING MAQSADLI PROGNOZ PARAMETRLARI.....	197
Omonova Nafisa Qahramon qizi	
MANAGEMENT STRATEGIES IN WOMEN'S BUSINESS: GENDER-SPECIFIC APPROACHES, INNOVATIVE MODELS, AND DIGITAL TRANSFORMATION.....	200
Ahrorova Asila	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI INNOVATSION FAOLIYATI SAMARADORLIGIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI .....	207
Hakimova Oydina Abdulhamidovna, Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
INSON TARAQQIYOTI INDEKSI VA UNI ANIQLAB BERUVCHI KO'RSATKICHLARNING KORRELYATSION-REGRESSION TAHLILI.....	212
Tursunov Rasul Tairovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УЗБЕКИСТАНЕ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА НА МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ.....	218
Эргашева Феруза Насруллаевна	
ENHANCING THE METHODOLOGICAL FRAMEWORK FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM VILLAGES IN UZBEKISTAN.....	226
Khudaynazarova Dilorom Khayrullaevna	
THE ROLE OF INNOVATION IN ENSURING COMPETITIVENESS IN THE GREEN ECONOMY .....	231
Musadjanova Nargiza Abduvoxid qizi	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA INGLIZ TILINING O'RNI VA SAMARADORLIGI.....	238
Saodat Sadriddinova	
OLIY TA'LIMDA CHET TILLARNI O'QITISH UCHUN RAQAMLI BOSHQARUV STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	243
Saida Xabibullayeva	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФИСКАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В СФЕРЕ ТУРИЗМА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	247
Исматиллаева Роза Тухтамуратовна, Тураева Сурия Тельмановна	



INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASTERINING QIYMAT YARATISH UZLUKSIZ ZANJIRIDA AGROSERVIS XIZMATLARI KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH .....	252
<b>Kudratova Iroda Turdibayevna</b>	
QISHLOQ XO'JALIGI IQTISODIYOTIDA DIVERSIFIKATSIYANING AHAMIYATI .....	257
<b>Nurullayeva Raushan Koptleuovna, Nurimbetov Timur Uzaqbergenovich</b>	
FIZIKA UMUMIY KURSIGA NANOTEXNOLOGIYA TUSHUNCHALARINI KIRITISHNING METODIK ASPEKTLARI VA KOMPONENTLARI .....	260
<b>Sottarov Abduvali Umirqulovich</b>	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK HISOBOTLAR VA ULARNING TUTGAN O'RNI.....	266
<b>Sayfullayev Mexroj Sayfullayevich</b>	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA EKOLOGIK LOYIHALARNI MOLİYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	272
<b>Rahmanova Sitara Bahodir qizi</b>	
SANOAT KORXONALARIDA OPERATSION MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	277
<b>Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich</b>	
IQTISODIY O'SISH DRAYVERLARINI RIVOJLANTIRISHDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA MOLİYAVIY XAVFLARNI BOSHQARISH.....	283
<b>Turopova Nigora Xolmurod qizi</b>	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION INVESTITSİYALASH VA MUQOBIL MOLİYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI JORIY ETISH (SIRDARYO VILOYATI MISOLIDA) .....	286
<b>Maxamadiyev Turg'unboy Jumabayevich</b>	
O'ZBEKISTONDA XO'JALIK JAMIYATLARI KUZATUV KENGASHLARI FAOLIYATINING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARINI RIVOJLANTIRISH.....	292
<b>Valijonov Akmaljon</b>	
IQTISODIYOTNING AGRAR SEKTORIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH: NAZARIY VA USLUBIY YONDASHUVLAR .....	296
<b>Matrasulov Baxodir Erbutayevich</b>	
O'ZBEKISTON MOLİYA TIZIMIDA MAHALLIY MOLİYANING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	303
<b>Safarmurodova Marjona To'raqulovna</b>	
МЕТОД ФОРМИРОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ТУРИСТИЧЕСКОГО ПАКЕТА .....	308
<b>Наурызбаев Алиакбар Рустамович</b>	
QASHQADARYO VILOYATI SANOATINI XUDUDIY TARKIBINI TAKOMILASHTIRISH YO'LLARI .....	311
<b>Uralov Eliboy Omonovich</b>	
INNOVATSION VA AN'ANAVIY YONDASHUVLAR ASOSIDA KO'CHAT YETISHTIRISHNING TAQQOSLAMA TAHLILI .....	316
<b>Abdulfarmonov Farrux Faxriddinovich</b>	
EKSPORT IMKONIYATLARI VA LOGISTIKA SAMARADORLIGINI SOLISHTIRISH.....	320
<b>Safarova Muxabbat Radjabovna</b>	
IJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI O'SISHI DINAMIKASI VA LIKVIDLIK KO'RSATKICHLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK .....	324
<b>Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li</b>	
KO'CHMAS MULKNI OMMAVIY BAHOLASHNING INNOVATSION TEXNOLOGIYALARI.....	331
<b>Xushvaqtov Jasur Shuhrat o'g'li</b>	
TURIZM XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI SUBYEKTLARDA MOLİYAVIY HISOBOTLARNI MHXS GA O'TKAZISHDA TRANSFORMATSIYA REJASINI ISHLAB CHIQUISH MASALALARI.....	339
<b>G'afforov Ilhomjon Ilyosjonovich</b>	
QURILISH SANOATI KORXONALARI DIVERSIFIKATSIYALASHUVINING IQTISODIY MEXANIZMLARI .....	343
<b>Yembergenova Aynur Aydosbaevna</b>	
KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANISHNING NAZARIY JIHATLARI .....	351
<b>Ulashova Zarnigor Botirali qizi</b>	



KAPITAL BOZORI ORQALI MAMLAKAT IQTISODIYOTIGA INVESTITSIYA JALB QILISHNING BELARUS TAJRIBASI .....	357
<i>Abduraxmanov Adham Raxmatullayevich</i>	
BARQAROR QISHLOQ XO'JALIGI AMALIYOTLARINI JORIY ETISHDA XULQ-ATVOR OMILLARINING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI .....	362
<i>Tadjiyev Abdusame Abduhamidovich</i>	
SANOAT KORXONALARIDA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINI JORIY ETISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI .....	367
<i>Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov</i>	
O'ZBEKISTONDA MEHMONXONALARNI MOLIYALASHTIRISH ORQALI JOYLASHTIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI .....	373
<i>Xasanova Naimaxon Akmal qizi</i>	
SOLIQ YUKINI OPTIMALLASHTIRISHNING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI .....	381
<i>Jovliyeva Zuhra Chori qizi</i>	
SANOATNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA "YASHIL" INVESTITSİYALARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	386
<i>Ibragimov Zaxid Taxirovich</i>	
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ УПРАВЛЕНИЯ БАНКОВСКИМИ АКТИВАМИ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО ПРИМЕНЕНИЯ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАЦИОНАЛЬНЫЙ БАНК РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН .....	395
<i>Т.И.Бобакулов, Тухтамышева Гулнора Усмановна</i>	
AGRAR TARMOQQA JALB QILINAYOTGAN INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINI ISHLAB CHIQRISH FUNKSIYALARI YORDAMIDA EKONOMETRIK BAHOLASH.....	401
<i>Xatamov Ochildi Qurbonovich, Badalov Jamshid Jamolovich</i>	
IJARA OPERATSIYALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINING KAMCHILIKLARI VA UZVIY TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	409
<i>Oripova Saodat Mirfotix qizi</i>	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSION SALOHİYATINI OSHIRISH.....	414
<i>Xolboyeva farangiz xayrulloevna</i>	
SUN'IY INTELEKT VA RAQAMLI VOSITALARNING TA'LIM JARAYONIDAGI O'RNI.....	419
<i>To'xtamishева Dilrabo Shermonovna</i>	
MEVA-SABZAVOT MAHSULOTLARI EKSPORTINI KENGAYTIRISHNING IQTISODIY MEKANIZMLARI .....	424
<i>Kalenov K.T.</i>	
HUNARMANDCHILIK BRENDLARINING BOZOR OMILLAR TIZIMINI (MAHSULOT, NARX, TAQSIMOT, TARG'IBOT) TAKOMILLASHTIRISHNING USLUBIY ASOSLARI .....	428
<i>Ergasheva Aziza</i>	
NAMANGAN VILOYATI IQTISODIYOTIDA TARKIBIY O'ZGARISHLAR: HUDUDIY VA TARMOQ TAHLILI .....	436
<i>Tohirov Jahongir Muzaffar o'g'li</i>	
WATER HARVESTING FOR CLIMATE RESILIENCE IN UZBEKISTAN'S AGRICULTURE: OPPORTUNITIES, BARRIERS, AND POLICY RECOMMENDATIONS .....	445
<i>Kripa Mondal, Dr. Anita Banerjee</i>	
O'ZBEKISTONDA TABIIY VA IQTISODIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHNI TA'MINLASH YO'LLARI .....	454
<i>Sattarov Abdusamat Umirqulovich</i>	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI .....	459
<i>Nasibboyev Fazliddin Sirojiddinovich</i>	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI MONITORING QILISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF QILISH YO'LLARI .....	464
<i>Hamroyev Sherzod Axtamovich</i>	
SIRKULYAR IQTISODIYOT — IQTISODIY BARQARORLIKNING MUHIM OMILI .....	471
<i>Hasanov Sh. Sh.</i>	



МАРКЕТИНГОВЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВУЗА.....	482
<b>Алиев Абдулазиз Исмаилович, Кахрамонова Азиза Шухрат кизи</b>	
TEMIR YO'L SOHASINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	488
<b>Orifova Ximoyat Shovkat qizi</b>	
O'ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMINI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISHDA XALQARO TAJRIBADAN FOYDALANISH YO'LLARI.....	494
<b>Raximova Dilfuza Mirzakasimovna</b>	
O'ZBEKISTONDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA MILLIY HUNARMANDCHILIKNING IQTISODIY SALOHIYATINI BAHOLASH VA EKONOMETRIK PROGNOZLASH .....	503
<b>Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna</b>	
MINTAQAVIY IQTISODIY O'SISHNI BAHOLASHDA EKONOMETRIK MODELLAR VA GEOSTATISTIK USULLARNI TAKOMILLASHTIRISH: SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA .....	509
<b>Sattorov Sanjar Abdumurodovich</b>	
XODIMLARNI MOTIVATSIYA QILISH VA ULARNING ISH FAOLIYATIGA TA'SIRI: O'ZBEKISTONDAGI KICHIK VA O'RTA BIZNES MISOLIDA .....	518
<b>Yuldashov Aziz</b>	
RAQOBAT MUHITIDA AVTOMOBIL SANOATI KORXONALARIDA BREND STRATEGIYASINI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI .....	522
<b>Boboyev L. Kadrxo'ja Djuraxodjayevich</b>	
XODIMLARNI O'QITISH, QAYTA TAYYORLASH VA ISHSIZLARNI KASBGA YO'NALTIRISHNING XORIJ TAJRIBASI (GERMANIYA MISOLIDA).....	528
<b>Sattorov Ramziddin Shovxiddin o'g'li</b>	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI.....	533
<b>Yangiboyev Sardor Ernazar o'g'li</b>	
O'ZBEKISTON HUDUDLARIDA SANOAT ISHLAB CHIQRISHINI RIVOJLANTIRISHDA CHIQUINDISIZ VA AYLANMA IQTISODIYOT TAMOYILLARINI QO'LLASHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	542
<b>Nabiyeva Nilufar Olim qizi</b>	
МАШИННОЕ ОБУЧЕНИЕ В ПРОГНОЗИРОВАНИИ РЫНОЧНЫХ ТЕНДЕНЦИЙ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ .....	548
<b>Тен Марина Владимировна</b>	
РОЛЬ, СУЩНОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО МЕДИЦИНСКОГО СТРАХОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	555
<b>Каюмова Гузел Иброхимхановна</b>	
QURILISH KORXONALARIDA AKTIVLARNI TAN OLIISHNING XALQARO STANDARTLARGA MOSLASHTIRISHNI O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI .....	562
<b>Yahyojev To'liqin Ismatulla o'g'li</b>	
IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA MEVA-SABZAVOTCHILIK KORXONALARINI BOSHQARUV MEKANIZMLARI .....	566
<b>Xudoyberganova Dilnoza Anvarjon qizi</b>	



# IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA MEVA-SABZAVOTCHILIK KORXONALARINI BOSHQARUV MEXANIZMLARI

**Xudoyberganova Dilnoza Anvarjon qizi**

Farg'ona davlat texnika universiteti

Menejment fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

ORCID: 0000-0002-7759-0665

E-mail: d.a.xudoyberganova@fstu.uz

**Annotatsiya.** Mazkur maqolada iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida meva-sabzavotchilik korxonalarini boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish masalalari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tadqiq etilgan. Tadqiqotda qishloq xo'jaligi tarmog'ining mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni, meva-sabzavotchilik sohasining rivojlanish tendensiyalari hamda uning eksport salohiyati tahlil qilingan. Shuningdek, dehqon xo'jaliklari, agrosanoat klasterlari va qayta ishlovchi korxonalar o'rtasidagi integratsiya jarayonlari o'rganilib, resurslardan samarali foydalanish hamda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan yondashuvlar asoslab berilgan. Raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali boshqaruv samaradorligini oshirish, klaster tizimini rivojlantirish va eksport imkoniyatlarini kengaytirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

**Kalit so'zlar:** raqamli iqtisodiyot, meva-sabzavotchilik, qishloq xo'jaligi, boshqaruv mexanizmlari, agrosanoat klasterlari, dehqon xo'jaliklari, resurslardan foydalanish samaradorligi, oziq-ovqat xavfsizligi, eksport salohiyati, raqamli texnologiyalar, iqtisodiy o'sish, logistika, innovatsiyalar.

**Abstract.** This article examines the issues of improving management mechanisms of fruit and vegetable enterprises in the context of economic digitalization from both theoretical and practical perspectives. The study analyzes the role of the agricultural sector in the national economy, development trends in the fruit and vegetable industry, and its export potential. It also explores integration processes among farmers, agro-industrial clusters, and processing enterprises, and substantiates approaches aimed at efficient resource utilization and ensuring food security. The research develops scientifically grounded recommendations for enhancing management efficiency, strengthening cluster systems, and expanding export opportunities through the implementation of digital technologies.

**Key words:** digital economy, fruit and vegetable sector, agriculture, management mechanisms, agro-industrial clusters, farmers, resource efficiency, food security, export potential, digital technologies, economic growth, logistics, innovation.

**Аннотация.** В данной статье исследуются вопросы совершенствования механизмов управления плодоовощными предприятиями в условиях цифровизации экономики с научно-теоретической и практической точек зрения. В исследовании проанализированы роль сельского хозяйства в экономике страны, тенденции развития плодоовощной отрасли и её экспортный потенциал. Также изучены процессы интеграции между фермерскими хозяйствами, агропромышленными кластерами и перерабатывающими предприятиями, обоснованы подходы к эффективному использованию ресурсов и обеспечению продовольственной безопасности. Разработаны научно обоснованные предложения и рекомендации по повышению эффективности управления, развитию кластерной системы и расширению экспортных возможностей на основе внедрения цифровых технологий.

**Ключевые слова:** цифровая экономика, плодоовощная отрасль, сельское хозяйство, механизмы управления, агропромышленные кластеры, фермерские хозяйства, эффективность использования ресурсов, продовольственная безопасность, экспортный потенциал, цифровые технологии, экономический рост, логистика, инновации.



## KIRISH

Jahonda iqlimning o'zgarishi, yer va suv resurslarining kamayishi, dunyo aholisining o'sishi, aholining oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan ehtiyojining ortishi, oziq-ovqat xavfsizligi, jumladan, iste'molchilarni ekologik toza va sifatli oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlash masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ushbu jarayonda qishloq xo'jaligi tarmoqlarini rivojlantirish strategiyalarini belgilash, jumladan, meva-sabzavotchilik korxonalarining samarali boshqaruv jarayonlariga zamonaviy texnologiyalarni va innovatsion yondashuvlarni joriy etish orqali rivojlantirish hamda shu kabi muammolarni hal etishga qaratilgan ilmiy izlanishlar olib borish zarurati paydo bo'lmoqda.

2023-yilda jahonda meva-sabzavotchilik bozorining hajmi 733,87 milliard AQSh dollarini tashkil etdi. 2024-yildan 2030-yilgacha mazkur ko'rsatkichning yillik o'sish sur'ati 5 % ga oshishi kutilmoqda. Meva-sabzavotlar sog'lom ovqatlanish uchun zarur bo'lgan oziq-ovqat mahsulotlari hisoblanadi. Shuning uchun ham ushbu sanoat jadal rivojlanmoqda. "Statistika" xalqaro agentligining ma'lumotlariga qaraganda, 2022 va 2023-yillar oralig'ida bozor hajmi 25 milliard AQSh dollaridan ko'proqqa o'sdi. 2022-yilda jahonda meva ishlab chiqarish hajmi 933,07 mln tonna, sabzavotlar esa 1,17 mlrd tonnani tashkil etdi.

Hozirda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha dunyoning nufuzli ilmiy-tadqiqot institutlari tomonidan keng qamrovli ishlar olib borilmoqda. Xususan, aholining sog'lom ovqatlanishini ta'minlashda tabiiy toza hamda sifatli qishloq xo'jaligi, jumladan, meva-sabzavot mahsulotlarini yetishtirish va qayta ishlash, ichki va tashqi bozorlarda yuqori talabga ega ekanligi tufayli ularning eksportini rivojlantirish, meva-sabzavotchilik sohasida zamonaviy texnologiyalarni qo'llash, korxonalarini ekologik jihatdan barqaror rivojlantirishda tabiiy resurslardan oqilona foydalangan holda yer unumdorligi va boshqa resurslardan samarali foydalanish, meva-sabzavotchilik korxonalarini boshqarish samaradorligini baholash, shuningdek, boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish, meva-sabzavotchilik korxonalarini faoliyatini rivojlantirishning istiqbol parametrlarini ishlab chiqishga qaratilgan ilmiy-tadqiqotlar shular jumlasidandir.

## MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Sohada amalga oshirilayotgan tizimli islohotlar natijasida mamlakatda meva-sabzavotchilik tarmog'i sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 23-noyabrdagi PQ-20-sonli "Meva-sabzavotchilik va uzumchilikda oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish, qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida dehqon xo'jaliklarining ulushini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori mazkur yo'nalishda institutsional islohotlarni chuqurlashtirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish hamda kichik ishlab chiqaruvchilar faoliyatini qo'llab-quvvatlashning muhim huquqiy asosini yaratdi.

Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida meva-sabzavotchilik korxonalarini boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish masalalari xorijlik olimlar C.E. Pray, M. Boehlje, G.L. Cramer, D. Zilberman va boshqalar,<sup>1</sup> va boshqalarning ilmiy tadqiqotlarida o'z aksini topgan.

Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida meva-sabzavotchilik tarmog'ining istiqbollari, qishloq xo'jaligi korxonalarida resurslarni samarali boshqarish, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash hamda hududiy rivojlanishni takomillashtirishning ayrim nazariy va amaliy jihatlari respublikamiz iqtisodchi olimlarining ilmiy tadqiqotlarida keng yoritilgan. Xususan, M. Sharifxo'jayev, Yo. Abdullayev, I. B. Rustamova, A.A. Mengnorov hamda M. Karimov kabi olimlar<sup>2</sup>ning ilmiy ishlanmalarida mazkur masalalarning nazariy asoslari va amaliy yechimlari o'z aksini topgan bo'lib, ular sohaning barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim ilmiy-metodik asos vazifasini bajaradi.

## TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur ilmiy maqolada iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida meva-sabzavotchilik korxonalarini boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirishning nazariy-uslubiy asoslarini ishlab chiqish hamda amaliy jihatlarni baholashga qaratilgan kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasi tizimli, institutsional va raqamli iqtisodiyot konsepsiyalariga tayangan holda shakllantirildi.

1 Pray C. E., Nagarajan L. Innovation and research by private agribusiness in India //IFPRI, WA, USA. – 2012.; Boehlje M., Roucan-Kane M., Bröring S. Future agribusiness challenges: Strategic uncertainty, innovation and structural change //International food and Agribusiness management Review. – 2011. – T. 14. – №. 5. – C. 53-82.; Cramer G. L. An introduction to The Routledge Handbook of Agricultural Economics //The Routledge Handbook of Agricultural Economics. – Routledge, 2018. – C. 1-9.; Zilberman D., Lu L., Reardon T. Innovation-induced food supply chain design //Food Policy. – 2019. – T. 83. – C. 289-297.

2 Рустамова И.Б.ва бошқ. Аграр сиёсат ва озиқ-овқат хавфсизлиги. Ўқув қўлланма. – Т., 2016. – 290.; Джураев Б.Б. Қишлоқ хўжалигида маркетинг тизимидан фойдаланишни такомиллаштириш йўллари: дис. авт. ... и.ф.ф.д. (PhD) – Т.: 2020.; Sharifxo'jaev M., Abdullaev Yo. Menejment: Darslik. — Toshkent, "O'qituvchi", 2001 y. –5 b.; Karimov M. "Oziq-ovqat sanoati korxonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi". Iqtisodiyot: Tahlillar va prognozlar. № 2 (13) son. Aprel-iyun, 2021 yil.



Tadqiqotning nazariy asosini zamonaviy iqtisodiy nazariyalar, xususan, raqamli iqtisodiyot, innovatsion rivojlanish, agrar iqtisodiyot va boshqaruv nazariyalariga oid ilmiy qarashlar tashkil etadi. Shuningdek, meva-sabzavotchilik tarmog'ini rivojlantirish, resurslardan samarali foydalanish va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashga doir mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlanmalari tahlil qilindi.

Metodologik yondashuv quyidagi asosiy usullar majmuasini o'z ichiga oladi:

- Tizimli tahlil usuli – meva-sabzavotchilik korxonalarini murakkab ijtimoiy-iqtisodiy tizim sifatida o'rganish, ularning ichki (resurslar, texnologiyalar, boshqaruv) va tashqi (bozor konyunkturasi, davlat siyosati, raqamli infratuzilma) omillar bilan o'zaro bog'liqligini aniqlashda qo'llanildi.
- Taqqoslama tahlil usuli – an'anaviy va raqamli boshqaruv mexanizmlarining samaradorligini solishtirish orqali raqamlashtirishning ustunliklarini aniqlashga xizmat qildi.
- Iqtisodiy-statistik tahlil usuli – meva-sabzavotchilik korxonalarining ishlab chiqarish hajmi, eksport salohiyati, resurslar samaradorligi kabi ko'rsatkichlar dinamikasini baholashda qo'llanildi.
- Ekonometrik usullar – raqamli texnologiyalarni joriy etishning ishlab chiqarish samaradorligi va rentabellikka ta'sirini modellashtirish orqali aniqlashga yo'naltirildi.
- Ekspert baholash usuli – soha mutaxassislari, fermerlar va korxonalar rahbarlarining fikr-mulohazalarini umumlashtirish asosida boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqildi.
- Induksiya va deduksiya usullari – alohida kuzatuvlar asosida umumiy xulosalar chiqarish va nazariy qoidalarni amaliy holatlarga tatbiq etishda qo'llanildi.

Tadqiqotning axborot bazasini O'zbekiston Respublikasi davlat statistika organlari ma'lumotlari, qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat xavfsizligiga oid rasmiy hisobotlar, me'yoriy-huquqiy hujjatlar hamda meva-sabzavotchilik korxonalarining amaliy faoliyati to'g'risidagi ma'lumotlar tashkil etdi.

Mazkur metodologiya asosida raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali meva-sabzavotchilik korxonalarida boshqaruv samaradorligini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish va raqobatbardoshlikni kuchaytirishga qaratilgan ilmiy asoslangan xulosalar hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

## TAHLIL VA NATIJALAR

So'nggi yillarda respublika qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtiruvchilarni, xususan, chorvachilik va issiqxona xo'jaliklarini, paxta-to'qimachilik klasterlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash, shuningdek, uzumchilik va vinochilik sohasini barqaror rivojlantirish, xomashyo bazasini kengaytirish va eksport hajmini oshirish, agrar sektorni zamonaviy, resurs tejamkor texnikalar bilan ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Ma'lumki, mamlakatimizdagi mavjud tabiiy-iqlim sharoiti qishloq xo'jaligi mahsulotlarini, xususan, meva-sabzavotchilikni barqaror rivojlantirish imkonini beradi. Xususan, korxonalarda ishlab chiqarilayotgan tayyor mahsulotlarning turlari va assortimentini kengaytirish, ularni tashqi bozorlarda sotish, shuningdek, tarmoq korxonalarining investitsiya va eksport faoliyatini har tomonlama qo'llab-quvvatlash bo'yicha bir qator kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilib, uning huquqiy bazasi shakllantirildi.

Mamlakatimizda meva-sabzavotchilik mahsulotlarining ko'plab turlarini yetishtirish uchun qulay tabiiy-iqlim sharoitlari mavjud. Qishloq xo'jaligi mamlakat iqtisodiyotining asosiy tarmoqlaridan biri hisoblanadi.

1-jadval. O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligining asosiy ko'rsatkichlari<sup>3</sup>

Yillar	Qishloq xo'jaligi mahsuloti hajmi mlrd. so'm	shundan:		Yetishtirilgan qishloq xo'jaligi mahsulotlari hajmining o'sish sur'ati	shundan:	
		dehqonchilik	chorvachilik		Dehqonchilik	chorvachilik
2014	81794,3	43194,3	38600,0	106,3	105,9	106,7
2015	99604,6	55429,0	44175,6	106,1	105,5	106,9
2016	115599,2	61754,8	53844,4	106,3	105,7	107,0
2017	148199,3	83303,6	64895,7	101,0	98,2	104,1
2018	187425,6	98406,4	89019,2	100,2	95,8	105,7
2019	216283,1	111904,5	104378,3	103,3	104,8	101,6
2020	250250,6	123858,8	126391,8	102,7	103,2	102,1
2021	303415,5	152130,4	151285,1	103,9	104,3	103,5
2022	345191,7	177962,7	167229,0	103,6	103,8	103,3
2023	405418,0	203082,7	202335,3	104,0	104,3	103,7
2024	439948,0	218400,2	221547,8	103,1	102,1	104,0

3 Statistik ma'lumotlar asosida muallif tomonidan tuzilgan. <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/agriculture-2>



Keltirilgan jadval ma'lumotlaridan ko'rish mumkinki, qishloq xo'jaligi mahsulotlari hajmi 2014-yildan 2023-yilgacha sezilarli o'sish tendensiyasiga ega. Masalan, 2014-yilda hajm 81 794,3 mlrd so'm bo'lgan bo'lsa, 2023-yilda bu ko'rsatkich 405 418 mlrd so'mga yetgan. Bu o'sish qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish samaradorligining oshganini ko'rsatadi.

Tarmoqlar kesimida tahlilni davom ettirar ekanmiz, dehqonchilik 2014-yildagi 43 194,3 mlrd so'mdan 2023-yilda 203 082,7 mlrd so'mgacha, chorvachilik esa 2014-yildagi 38 600,0 mlrd so'mdan 2024-yilda 221 547,8 mlrd so'mgacha o'sgan. Bu holat dehqonchilik va chorvachilik sohasida sezilarli rivojlanish hamda barqaror o'sishni aks ettiradi.

Qishloq xo'jaligining o'rtacha o'sish sur'atlari 2014–2023-yillarda asosan 100 % dan yuqori bo'lgan. 2023-yilda umumiy qishloq xo'jaligi mahsulotlari hajmi 104,3 % ga o'sgan, dehqonchilik va chorvachilik mos ravishda 104,3 % va 103,7 % ga o'sgan. Bu barqaror rivojlanishni ko'rsatadi.

2016-yilga kelib, dehqonchilik va chorvachilikning o'sish sur'atlari mos ravishda 105,7 % va 107,0 % bo'lgan. Bu yil sohada yuqori ishlab chiqarish samaradorligini ko'rsatgan. 2020–2021-yillarda o'sish sur'atlari biroz sekinlashgan (103,2 % va 103,4 %), bu esa tashqi yoki ichki omillar ta'sirida bo'lishi mumkin.

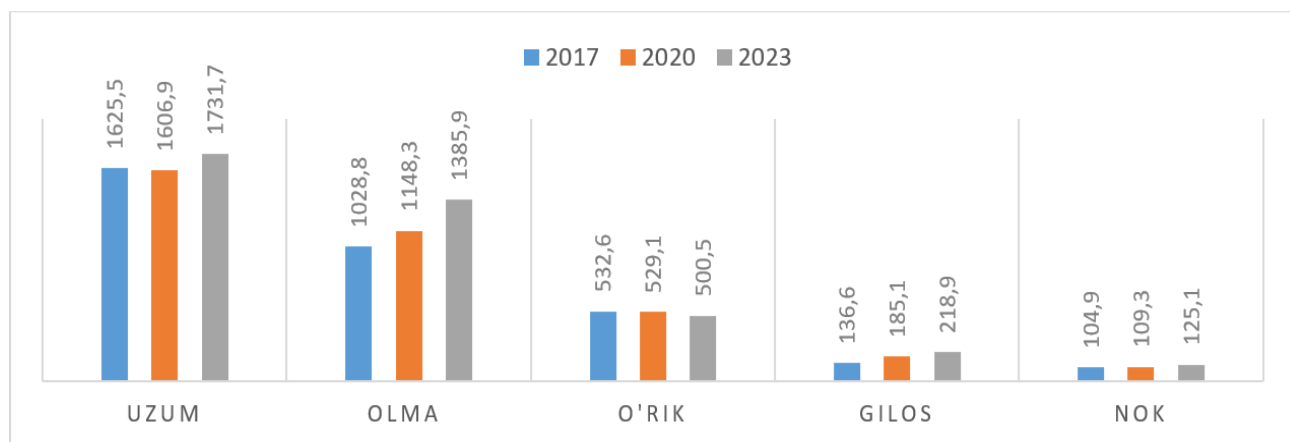
Xulosa o'rnida ta'kidlash mumkinki, O'zbekiston qishloq xo'jaligida kuzatilayotgan o'sish davlatning faol siyosati, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash, ichki va tashqi talabning oshishi hamda mehnat resurslarining samarali boshqarilishi bilan izohlanadi. Buning asosiy sabablari sifatida quyidagilarni keltirish mumkin:

- mamlakatimizda tizimli islohotlar olib borilishi, jumladan, qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish va samaradorligini oshirish maqsadida qabul qilingan dasturlar (masalan, yerlarni melioratsiya qilish, yangi texnologiyalarni joriy etish);
- davlat qishloq xo'jaligi sohasida faoliyat ko'rsatayotgan fermer va tadbirkorlarga subsidiya ajratib, ularni qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari amalga oshirilayotganligi;
- dehqonchilik va chorvachilikda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash, xususan, sug'orish tizimlarining modernizatsiyasi va seleksiya ishlarining amalga oshirilishi;
- aholi sonining o'sishi bilan oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan ichki talabning ortishi, bu esa qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishni talab qiladi;
- xorijiy mamlakatlar bilan qishloq xo'jaligi sohasida hamkorlik qilish, texnologiyalar va tajriba almashish;
- fermer xo'jaliklari va xususiy korxonalar sonining ko'payishi qishloq xo'jaligida raqobatni oshirib, mahsulot hajmining ortishiga imkon yaratadi;
- qishloq xo'jaligida kooperativlarning shakllanishi ham resurslarni birlashtirish va unumdorlikni oshirish imkonini beradi.

Ayni paytda O'zbekiston meva-sabzavotga bo'lgan o'rtacha yillik ehtiyojining qariyb 96 foizini o'z ishlab chiqarishi hisobidan ta'minlamoqda. Hozirda mamlakat o'rik yetishtirish bo'yicha dunyoda 2-o'rin, sabzi yetishtirish bo'yicha 3-o'rin, gilos yetishtirish bo'yicha 4-o'rin, bodring yetishtirish bo'yicha 7-o'rin, olcha va anjir yetishtirish bo'yicha esa 8-o'rinda turadi.

Mamlakatga import qilinadigan meva va sabzavotlarning asosiy turlari kartoshka, banan, sitrus mevalari, olma, dukkakli ekinlar, xurmo va boshqalar hisoblanadi.

Aholi sonining ortib borishi, butun dunyo bo'ylab oziq-ovqat xavfsizligi masalalariga katta e'tibor qaratilayotgan bir vaqtda, dehqon xo'jaligi mahsulotlariga, jumladan, oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talab tobora ortib bormoqda.



1-rasm. O'zbekistonda ayrim turdagi meva mahsulotlarini yetishtirish<sup>4</sup> (ming tonna)

4 [O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Huzuridagi statistika agentligi](https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz) ma'lumotlari asosida muallif tomonida tuzilgan.



Tahlillardan ko'rish mumkinki, mamlakatimizda eng ko'p yetishtiriladigan meva mahsuloti uzum hisoblanadi. Uzum mahsulotlarini yetishtirish 2017-yilda 1 625,5 ming tonna, 2020-yilda 1 606,9 ming tonna, 2023-yilda esa 1 731,7 ming tonnani tashkil etgan.

Olma yetishtirish 2017-yilda 1 028,8 ming tonna, 2020-yilda 1 148,3 ming tonna, 2023-yilda 1 385,9 ming tonnaga yetgan.

O'rik mahsulotlarini yetishtirish 2017-yilda 532,6 ming tonna, 2020-yilda 529,1 ming tonna, 2023-yilda esa 500,5 ming tonna hosil olingan.

Gilos yetishtirish 2017-yilda 136,6 ming tonna, 2020-yilda 185,1 ming tonna, 2023-yilda 218,9 ming tonnagacha ortgan.

Nok mahsulotlarini yetishtirish esa 2017-yilda 104,9 ming tonna, 2020-yilda 109,3 ming tonna, 2023-yilda 125,1 ming tonnagacha yetgan.

## XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi mamlakat iqtisodiyotining strategik muhim tarmoqlaridan biri sifatida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. 2024-yilda qishloq xo'jaligi mahsulotlari hajmining 439 948,0 mlrd so'mni tashkil etgani va 103,1 % o'sish sur'atiga erishilgani sohada amalga oshirilayotgan islohotlarning ijobiy samarasini ifodalaydi. Shu bilan birga, aholi sonining ortib borishi va global miqyosda oziq-ovqat xavfsizligi masalalarining keskinlashuvi sharoitida ekologik toza, sifatli hamda import o'rini bosuvchi mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, mamlakatimizda yetishtirilayotgan meva-sabzavot mahsulotlarining asosiy qismi dehqon xo'jaliklari hissasiga to'g'ri keladi. Shu bois, ularni qo'llab-quvvatlash, ayniqsa moddiy-texnik ta'minotni yaxshilash, urug'lik, ko'chatlar va mineral o'g'itlar yetkazib berish hamda agrotexnik xizmatlarni rivojlantirish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish muhim hisoblanadi. Bu borada agrosanoat klasterlari va qayta ishlovchi korxonalar bilan integratsiyani kuchaytirish alohida ahamiyatga ega.

Shuningdek, 2024-yilda meva-sabzavot eksportining kamayishi, xususan, anomal sovuq ob-havo sharoitlari ta'sirida yuzaga kelgan yo'qotishlar tarmoqning tashqi omillarga sezgiriligini ko'rsatdi. Bu esa eksport salohiyatini oshirish, logistika, saqlash va qayta ishlash infratuzilmasini rivojlantirish, shuningdek, xavflarni boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish zarurligini asoslaydi. Xalqaro bozorlarda meva-sabzavot mahsulotlariga bo'lgan yuqori talabdan samarali foydalanish uchun eksportga yo'naltirilgan strategiyalarni ishlab chiqish muhimdir.

Meva-sabzavotchilik klasterlarini rivojlantirish esa tarmoqda iqtisodiy o'sish, barqarorlik va raqobatbardoshlikni ta'minlovchi asosiy omillardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Mamlakatimizda 145 ta meva-sabzavotchilik klasterining faoliyat yuritayotgani mazkur yo'nalishning kengayib borayotganidan dalolat beradi. Shu bilan birga, klasterlar faoliyatini baholash, ularning samaradorligini aniqlash, ishtirokchilar o'rtasidagi integratsiyaning sinergetik natijalarini o'lchash kabi masalalar ilmiy-amaliy jihatdan dolzarbligicha qolmoqda.

Shu asosda quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi:

- meva-sabzavotchilik korxonalarida raqamli boshqaruv tizimlarini (ERP, CRM, agrotexnologik platformalar) joriy etish orqali resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish;
- dehqon xo'jaliklari va klasterlar o'rtasida kooperatsiya va integratsiyani kuchaytirish, yagona qiymat zanjirini shakllantirish;
- agrologistika markazlari, sovitish omborlari va qayta ishlash korxonalarini rivojlantirish orqali eksport salohiyatini oshirish;
- iqlim xatarlarini kamaytirish maqsadida agrosug'urta va risklarni boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish;
- meva-sabzavotchilik klasterlari faoliyatini baholash uchun samaradorlik ko'rsatkichlari tizimini (KPI) ishlab chiqish va joriy etish;
- eksport geografiasini kengaytirish va xalqaro standartlarga moslashish orqali raqobatbardoshlikni oshirish.

Xulosa qilib aytganda, iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida meva-sabzavotchilik korxonalarini samarali boshqarish, resurslardan oqilona foydalanish va klaster tizimini rivojlantirish orqali tarmoqning barqaror o'sishini ta'minlash hamda mamlakat oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash mumkin.

### Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Musaevna U.Z., Anvarjonqizi X.D. To the Issues of Improving Personnel Motivation in Industrial Enterprises // Academic Journal of Digital Economics and Stability. – 2021. – Vol. 1. – P. 70–80.
2. Xamdamova U., Khudoyberganova D. Impact of the Pandemic on the Introduction of Elements of the Digital Economy // Экономика и социум. – 2020. – № 7. – P. 70–75.



3. Худойберганава Д., Шарафуддинова Н. Влияние цифровой экономики на рынок труда: мировой опыт предотвращения безработицы // Экономика и социум. – 2020. – № 7. – С. 468–474.
4. Худойберганава Д.А. Фаргона вилояти саноат тармоқларига инвестицияларни жалб қилишнинг долзарб масалалари. – 2020.
5. Худойберганава Д., Кодирова С. Некоторые вопросы эффективной конкурентоспособности субъектов предпринимательства // Экономика и социум. – 2020. – № 7. – С. 475–481.
6. Khudoyberganova D. To the Problems of Innovation into the Educational Process // Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2020. – Vol. 2, No. 10. – P. 396–399.
7. Usmanova Z.M., Khudoyberganova D.A. To Improvement of Existing Personnel Management Mechanisms in Light Industry Enterprises // Frontline Marketing, Management and Economics Journal. – 2021. – Vol. 1, No. 8. – P. 41–46.
8. Khudoyberganova D.A. Current Trends in Trade and Intermediary Activities on World Markets // Theoretical & Applied Science. – 2021. – No. 9. – P. 271–278.



## IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

*Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal*

**Ingliz tili muharriri:** Feruz Hakimov

**Musahhih:** Zokir ALIBEKOV

**Sahifalovchi va dizayner:** Oloviddin Sobir o'g'li

---

**2026. № 4**

---

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.  
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot\_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot\_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

**Litsenziya raqami:** №046523. PNFL: 30407832680027

**Manzilimiz:** Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani  
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.



Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

---